

Eligiusz MAŁOLEPSZY\*

<https://orcid.org/0000-0003-2373-6048>

Teresa DROZDEK-MAŁOLEPSZA\*\*

<https://orcid.org/0000-0002-0482-9655>

## Sport żydowski na Wołyniu w latach 1921–1939

---

**Jak cytować [how to cite]:** Małolepszy E., Drozdek-Małolepsza T., *Sport żydowski na Wołyniu w latach 1921–1939*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2021, t. 4, nr 2, s. 25–41.

---

### Jewish Sports in the Volhynian Voivodeship in the Years 1921–1939

#### Abstract

The Jewish population in Volhynia constituted 9.9% of the province's total population (205,500 as of 1931). Jews were the largest national group living in cities, about 48.6%. Jewish urban population constituted 13% of the total population and were very active in sports activities. They attended instructor courses in various sports areas and actively created regional branches of sports associations in Volhynia.

The most popular sports among the Jewish population were football, boxing, cycling, athletics and skiing. Jewish athletes successfully competed in different sports events in the provincial, national and international arenas. Football players of the Hasmonaea Równe club won the title of the best football team in the province of Volhynia three times. After winning the Volhynia Regional Football Association football team, the Hasmonaea Równe junior football team participated in the Polish Championships for junior teams. Jewish footballers from the province of Volhynia partici-

---

\* dr hab. prof. UJD; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Nauk Społecznych; e-mail: e.malolepszy@ujd.edu.pl

\*\* dr; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Nauk o Zdrowiu; e-mail: t.drozdek-malolepsza@ujd.edu.pl

pated in the matches of the representations of the cities, the word of Province Volhynia, and the national sports competitions of the Polish Makkabi teams. Representatives of other sports disciplines such as boxing, cycling and skiing also successfully competed at the regional (provincial) level.

**Keywords:** Volhynia, Jewish sports, the Second Republic of Poland.

## Streszczenie

Ludność żydowska w województwie wołyńskim stanowiła 9,9% ogółu ludności (205 500 wg stanu na 1931 r.). Była to największa grupa narodowościowa zamieszkująca miasta – około 48,6%. Ludność miejska stanowiła 13% ogółu społeczeństwa. Cechowała się dużą aktywnością w zakresie działalności sportowej. Brała udział w kursach instruktorskich w różnych dziedzinach sportu, uczestniczyła również w tworzeniu struktur okręgowych związków sportowych na Wołyniu.

Najpopularniejszymi dziedzinami sportu wśród ludności żydowskiej były: piłka nożna, boks, kolarstwo, lekkoatletyka oraz narciarstwo. Sportowcy żydowscy osiągnęli sukcesy sportowe na arenie regionalnej, ogólnopolskiej i międzynarodowej. Piłkarze Hasmonei Równe trzykrotnie zostali najlepszą drużyną piłki nożnej w województwie wołyńskim. Zespół juniorów Hasmonei Równe, po zdobyciu mistrzostwa Wołyńskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej, uczestniczył w Mistrzostwach Polski juniorów. Piłkarze żydowscy z województwa wołyńskiego uczestniczyli w meczach reprezentacji miast, reprezentacji Wołynia, a także w rywalizacji sportowej w reprezentacji polskiej Makkabi. Sukcesy na szczeblu regionalnym (wojewódzkim) odnosili także przedstawiciele innych dyscyplin: boksu, kolarstwa czy narciarstwa.

**Słowa kluczowe:** Wołyń, sport żydowski, II Rzeczpospolita Polska.

## Wprowadzenie

Celem pracy jest przedstawienie sportu żydowskiego na Wołyniu w latach 1921–1939 r. Zakres terytorialny zagadnień omawianych w niniejszej publikacji obejmuje obszar województwa wołyńskiego w okresie II Rzeczypospolitej. Województwo wołyńskie zostało utworzone 19 lutego 1921 r. Cezurą końcową pracy jest wrzesień 1939 r. – wybuch II wojny światowej (agresja Niemiec na Polskę – 1 września 1939 r.; agresja Związku Radzieckiego na Polskę – 17 września 1939 r.). Według stanu na dzień 1 kwietnia 1939 r. województwo wołyńskie posiadało obszar 35 754 km<sup>2</sup> i liczyło 2 085 600 ludności (stan na dzień 9 grudnia 1931 r.)<sup>1</sup>. Ludność narodowości polskiej stanowiła 16,6% (346 600), narodowości ukraińskiej – 68,4% (1 426 900), narodowości żydowskiej – 9,9% (205 500), narodowości niemieckiej – 2,3% (46 900), narodowości czeskiej – 1,5% (31 000), narodowości rosyjskiej – 1,1% (23 400), innych narodowości – 0,2%. Pod koniec lat trzydziestych XX w. (stan na dzień 1 kwietnia 1938 r.) liczba ludności województwa wzrosła do 2 343 400 osób<sup>2</sup>. Ludność miejska województwa stanowiła 13% ogółu społeczeństwa. Ludność żydowska była najliczniejszą grupą narodowo-

<sup>1</sup> L. Gradowski (red.), *Polska 1918–1988*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1989, s. 16.

<sup>2</sup> A. Czuchryta, *Gospodarka województwa wołyńskiego 1921–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016, s. 33.

ściową zamieszkującą miasta – około 48,6%<sup>3</sup>. Drugą grupę narodowościową stanowili Polacy – 27,5%, następną Ukraińcy – 17,1%. W środowisku wiejskim najczęściej było ludności ukraińskiej – 75,2%, następnie polskiej – 15,1% oraz żydowskiej – 4,5%<sup>4</sup>.

W skład województwa wchodziły następujące powiaty: dubieński, horohowski, kostopolski, kowelski, krzemieniecki, lubomelski, łucki, rówieński, sarnieński, włodzimierski i zdołbunowski<sup>5</sup>. Powiat sarnieński przyłączono do województwa wołyńskiego (z województwa poleskiego) w grudniu 1930 r. Największy odsetek ludności żydowskiej był w powiatach: rówieńskim (14,8%), łuckim (11,7%), włodzimierskim (11,5%) i kowelskim (10,4%), najmniejszy zaś w powiecie kostopolskim (6,6%) oraz dubieńskim i krzemienieckim (po 7,7%)<sup>6</sup>.

W zakresie dotychczasowego stanu badań największe znaczenie poznawcze posiada monografia E. Małolepszego i T. Drozdek-Małolepszej pt. *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim w latach 1921–1939*<sup>7</sup>. Warto jednak zaznaczyć, iż brak jest publikacji, która w sposób syntetyczny podejmowałaby problematykę sportu żydowskiego na Wołyniu w latach 1921–1939.

## Metody i problemy badawcze

W przygotowaniu publikacji zastosowano metody badawcze: syntezy, analizy źródeł historycznych, indukcji, dedukcji oraz metodę porównawczą. Wywnięto następujące problemy badawcze:

1. Jakie uwarunkowania miały wpływ na rozwój sportu żydowskiego na Wołyniu w latach 1921–1939?
2. Jakie dziedziny sportu były najpopularniejsze wśród ludności żydowskiej na Wołyniu?
3. Jakie sukcesy osiągnęli sportowcy żydowscy na szczeblu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym?

## Wyniki i dyskusja

Ważną rolę w rozwoju sportu, w tym również sportu żydowskiego, odgrywała kwestia kształcenia kadry instruktorskiej. Na przełomie lat 1930/1931 został

---

<sup>3</sup> „Wołyń” 1937, nr 33, s. 2.

<sup>4</sup> Tamże.

<sup>5</sup> *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, GUS, Warszawa 1939, s. 13.

<sup>6</sup> [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo\\_wo%C5%82y%C5%84skie\\_\(II\\_Rzeczpospolita\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_wo%C5%82y%C5%84skie_(II_Rzeczpospolita)) [dostęp 8.01.2021].

<sup>7</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim w latach 1921–1939*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2020.

utworzony w Łucku Okręgowy Ośrodek Wychowania Fizycznego (OOWF)<sup>8</sup>. W pierwszych dziesięciu miesiącach działalności Okręgowego Ośrodka WF zanotowano znaczące osiągnięcia w szkoleniu kadr instruktorskich. W kursach uczestniczyli przedstawiciele ludności żydowskiej – np. kursy boks ukończyło 20 zawodników Żydowskiego Klubu Sportowego (ŻKS) Hasmonea Łuck. W zajęciach z zakresu aktywności fizycznej, w latach 1930–1931, realizowanych w Okręgowym Ośrodku WF w Łucku uczestniczyli członkowie (kobiety i mężczyźni) organizacji Brit Trumpeldor (Związek Młodzieży Hebrajskiej im. Josefa Trumpeldora) i ŻKS Hasmonea Łuck<sup>9</sup>. Zajęcia prowadził instruktor WF – por. S. Suchodolski. Zorganizowane w okresie zimowym (1931/1932) kursy narciarskie ukończyły (otrzymując bezpłatnie sprzęt sportowy) 133 osoby, wśród których byli narciarze ŻKS Hasmonea Łuck oraz 20 uczniów Gimnazjum Żydowskiego.

Jednym z najstarszych żydowskich klubów sportowych na Wołyniu była Hasmonea Równe. Klub został powołany w 1918 r., przy Hitadrucie w Równem, dzięki inicjatywie A. Berensztejna, Bukimera i J. Gremplera, jako sekcja sportowa pod nazwą Makkabi<sup>10</sup>. Po kilku miesiącach istnienia klubu przystąpili do niego wszyscy sportowcy i działacze żydowscy, także z istniejącym wówczas Sportklubem Równe (m.in. S. Gimberg, J. Gorensztejn, M. Gorensztejn i Jabko). Prowadzono wtedy w klubie dwie sekcje sportowe: gimnastyki i piłki nożnej. W 1923 r. działalność sportowa pod nazwą Makkabi zostaje przerwana. W tym samym roku zostaje zalegalizowana działalność klubu pod nazwą „Hasmonea”<sup>11</sup>. Zostały utworzone dwie kolejne sekcje sportowe: boks i piłki wodnej. W tym też roku zarząd klubu przystępuje do budowy boiska sportowego (teren za miastem), które zostaje otoczone parkanem. W dniu 25 kwietnia 1924 r. odbyło się uroczyste otwarcie boiska sportowego.

W dniach 26–28 maja 1928 r. odbyły się zawody jubileuszowe ŻKS Hasmonea Równe z okazji 10-lecia istnienia klubu<sup>12</sup>. W wyścigu kolarskim zwyciężył Kaczka, przed Perelem i Kaczorem. Oprócz rywalizacji w kolarstwie piłkarze rozegrali dwa mecze z rezerwową drużyną Czarnych Lwów. Dwukrotnie lepsi okazali się lwowianie. Rok później (1929 r.) odbyły się wybory nowego zarządu ŻKS Hasmonea Równe, w skład którego weszli: E. Eirus (prezes), Z. Wierny (wiceprezes), A. Zam (sekretarz), D. Wajner (skarbnik), Golman (gospodarz), S. Glasberg, G. Rejdel, Roll, Turkowicz, Buszel (członkowie). Zarząd klubu wydzierżawił w 1932 r. plac u ks. Lubomirskiego, długoletnim kontraktem, w celu

<sup>8</sup> Державний архів Волинської області, фонд 126, опис 1, спрба 1, с. 562, 577; „Ziemia Wołyńska” 1932, nr 15, s. 3.

<sup>9</sup> Державний архів Волинської області, фонд 126, опис 1, спрба 1, с. 578; E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, D. Bakota, *Wychowanie fizyczne i sport w Łucku i w powiecie łuckim w latach 1921–1939. Zarys problematyki*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2017, t. 16, nr 2, s. 49, <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.14>.

<sup>10</sup> ŻKS Hasmonea Równe. *Wydawnictwo Jubileuszowe*, Równe 1918–1939, s. 2.

<sup>11</sup> Tamże, s. 4.

<sup>12</sup> „Przegląd Sportowy” 1928, nr 23, s. 4.

wybudowania boiska sportowego<sup>13</sup>. Oprócz boiska sportowego z przeznaczeniem na rozgrywki piłki nożnej powstał plac do gier sportowych, na którym zimą organizowano „ślizgawkę”.

ŻKS Hasmonea Równe obchodził w czerwcu 1933 r. jubileusz 15-lecia działalności<sup>14</sup>. Władze klubu z tej okazji zorganizowały pokaz gimnastyczny oraz zawody sportowe, m.in. boks i piłki nożnej. Pokaz gimnastyczny został przygotowany wspólnie z innymi organizacjami żydowskimi, pod kierunkiem instruktorów: Buszela, Chinkesa, Gorensztejna i Lewiatina<sup>15</sup>. W 1938 r. w skład zarządu ŻKS Hasmonea Równe wchodził: N. Szerental (prezes), A. Litwak (I wiceprezes), P. Meerowitz (II wiceprezes), Ch. Łojter (skarbnik), P. Littauer (sekretarz), O. Damenstejn, I. Gasko, Ch. Gelman, J. Kandelis, B. Litwak, J. Mottowiłowkier, W. Parnes, J. Szenkier, M. Turkowicz, M. Waks<sup>16</sup>.

W okresie od 29 maja do 3 lipca 1938 r. zaplanowano imprezy z okazji jubileuszu 20-lecia działalności ŻKS Hasmonea Równe<sup>17</sup>. W programie jubileuszu przewidziano m.in. uroczyste nabożeństwo w Wielkiej Synagodze, akademię oraz pokazy i zawody sportowe. W skład Komitetu Wykonawczego wchodził: P. Littauer (przewodniczący), Sz. Rudke (sekretarz) oraz członkowie: I. Aspis, J. Buszel, L. Chigier, S. Gimberg, L. Gurnicz, A. Gimbergowa, L. Goldfarbówna, I. Gorensztejn, D. Jankowiak, I. Kielrich, M. Kołtun, M. Licht; członkami Sekcji Propagandowo-Organizacyjnej byli: J. Buszel, A. Gimbergowa, D. Wajner, H. Wattenberg; natomiast w skład Sekcji Sportowej: J. Aspis, J. Buszel, L. Chiger, I. Gorensztejn, S. Kierlich, D. Jankowiak, M. Licht, W. Macieower, J. Samson<sup>18</sup>.

Członkami zarządu ŻKS Hasmonea Kowel w 1929 r. byli: Kerner (prezes), Perl, Fajnsztein (wiceprezesi), Granicz (sekretarz), Płot (skarbnik), Werba, Rajchsztułówna, Sand, Kirszenbaum, Rozencwaig<sup>19</sup>.

Na przełomie 1936 i 1937 r. został wybrany nowy zarząd ŻKS Hasmonea Łuck, w skład którego weszli: Farszten (prezes), Chazan i Izrael Dossik (wiceprezesi), Landsberg (sekretarz), Wajsztajn (skarbnik), Bąkowiecki, Grober, dr Oksman, Berger, Sztilerman i Kiperman<sup>20</sup>.

Wszechświatowy Związek (WZ) Makkabi w Polsce w 1930 r. rozwinął „szeroką akcję ku tworzeniu nowych klubów żydowskich”<sup>21</sup>. Kluby Makkabi powstały także w województwie wołyńskim, m.in. w Beresteczku, Kołkach, Zdołbunowie. Utworzono Wołyński Okręg WZ Makkabi w Polsce, którego prezesem w II połowie lat trzydziestych XX w. był E. Lerner. Wołyński Okręg WZ Mak-

<sup>13</sup> *ŻKS Hasmonea Równe...*, s. 6.

<sup>14</sup> „Wołyń” 1933, nr 21, s. 7.

<sup>15</sup> *ŻKS Hasmonea Równe...*, s. 6.

<sup>16</sup> Tamże, s. 2.

<sup>17</sup> Tamże, b. pag.

<sup>18</sup> Tamże.

<sup>19</sup> „Przegląd Sportowy” 1929, nr 19, s. 5.

<sup>20</sup> „Wołyń” 1937 nr 1, s. 4.

<sup>21</sup> „Przegląd Sportowy” 1930, nr 78, s. 4.

kabi planował zorganizowanie w Krzemieńcu obozu narciarskiego dla narciarzy początkujących i zaawansowanych. Obóz miał zostać przeprowadzony w dwóch turnusach: od 6 do 20 stycznia 1935 r. oraz od 21 stycznia do 3 lutego 1935 r.<sup>22</sup>

Żydowskie kluby i towarzystwa sportowe uczestniczyły we współzawodnictwie sportowym. Najpopularniejszą dyscypliną sportową wśród ludności żydowskiej na Wołyniu była piłka nożna. Kluby brały udział w rozgrywkach piłkarskich okręgowych związków sportowych. W połowie lat dwudziestych XX w. do Lubelskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej (Lubelski OZPN) należały: ŻKS Hasmona Równe i ŻKS Hasmona Sarny<sup>23</sup>. W kolejnym okresie (1928–1930) kluby z województwa wołyńskiego uczestniczyły w rozgrywkach Lwowskiego OZPN. Wołyński Podokręg Piłki Nożnej (WPPN) powołany został komunikatem Lwowskiego OZPN nr 4 z dnia 30 marca 1928 r.<sup>24</sup> W dniu 6 maja 1928 r. odbyło się w siedzibie ŻKS Hasmona Równe zebranie założycielskie WPPN. Z klubów żydowskich w zebraniu wzięli udział działacze ŻKS Hakoach Dubno, ŻKS Hasmona Łuck i ŻKS Hasmona Równe<sup>25</sup>. Wołyński OZPN, z siedzibą w Równem, został powołany w II połowie 1930 r. Statut Wołyńskiego OZPN został zatwierdzony w Łucku w dniu 2 maja 1931 r. przez Wołyński Urząd Wojewódzki<sup>26</sup>. W 1934 r. spośród klubów i towarzystw żydowskich prowadzących sekcję piłki nożnej do Wołyńskiego OZPN należały: Żydowskie Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe (ŻTGS) Amatorzy Włodzimierz, Robotnicze Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego (RSWF) Gwiazda-Sztern Kowel, RSWF Jutrznia Krzemieniec, RSWF Jutrznia Łuck, RSWF Jutrznia Równe, ŻKS Hakoach Równe, ŻKS Hakoach Dubno, ŻKS Hapoel Łuck, ŻKS Hasmona Kowel, ŻKS Hasmona Krzemieniec, ŻKS Hasmona Łuck, ŻKS Hasmona Równe, ŻKS Kadimach Łuck, ŻKS Szomrija Równe, ŻKS Trumpeldoria Kostopol<sup>27</sup>. Przedstawiciele społeczności żydowskiej wchodzili w skład zarządu Wołyńskiego OZPN. Do nich należy zaliczyć m.in. Borysa Fajntucha, Natana Hamermana, Szmula Sztiermana. Tworzyli także kadrę sędziowską Wołyńskiego OZPN, m.in. Nacek Gottesman, Isser Krojn (Łuck); Szloma Głuz (Równe), Lejbisz Kornin, Mojżesz Licht (Równe), Gersz-Lejb Wajszein (Kostopol)<sup>28</sup>.

<sup>22</sup> Związek Żydowskich Towarzystw Gimnastycznych i Sportowych w Polsce „Makkabi” Okręg Wołyński, *Obóz Narciarski w Krzemieńcu, Sezon Zimowy 1934/1935, Druga Makkabiada* – kwiecień 1935, Tel Awiw, ss. 11.

<sup>23</sup> *ŻKS Hasmona Równe...*, s. 4; E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 115–116.

<sup>24</sup> „Monitor Wołyński” 2017, nr 9, s. 7; „Ziemia Wołyńska” 1928, nr 3, s. 2–3.

<sup>25</sup> „Przegląd Sportowy” 1928, nr 20, s. 6. W zebraniu założycielskim, jak podaje „Przegląd Sportowy”, brali udział działacze TOZ Ostróg i TOZ Równe. Zapewne chodzi o Towarzystwo Ochrony Zdrowia Ludności Żydowskiej w Polsce (TOZ). TOZ – organizacja społeczna założona w Polsce w 1921 r. W 1923 r. działalnością objęła obszar Polski.

<sup>26</sup> Державний архів Волинської області, фонд 170, опис 1с, спрба 3, с. 14.

<sup>27</sup> „Rocznik Sportowy” 1934, Warszawa 1934, s. 409–410.

<sup>28</sup> Державний архів Волинської області, фонд 170, опис 1, спрба 1, с. 55.

Pierwszą drużyną piłkarską, która wystąpiła w najwyższej klasie rozgrywkowej Lubelskiego OZPN (w rozgrywkach klasy A) w sezonie 1922 r., był ŻKS Makkabi Równe<sup>29</sup>. Makkabi współzawodniczyła w rozgrywkach ligowych z Wojskowym Klubem Sportowym (WKS) Lublin, WKS Hallerczyk Równe oraz WKS Chełm. Piłkarze Makkabi przegrali wszystkie mecze i zajęli w rozgrywkach klasy A Lubelskiego OZPN IV miejsce.

Najlepszym zespołem żydowskim w województwie wołyńskim była Hasmonea Równe. W rozgrywkach ligowych WPPN i Wołyńskiego OZPN – w sezonach 1929, 1932/1933 zdobyła miano najlepszej drużyny w województwie wołyńskim w piłce nożnej<sup>30</sup>. W barwach ŻKS Hasmonea Równe w latach 1932–1933 występowali: Markowicz, Frejdmiter, D. Feldman, J. Samson, Lewjatin, G. Miller, J. Koźlik, Sztejndel, Sojfer, S. Sawicki, Winokur, J. Łatnik, Chinkes. Po zwycięstwie w rozgrywkach o mistrzostwo Wołyńskiego OZPN piłkarze ŻKS Hasmonei Równe brali udział w rozgrywkach międzyokręgowych o awans do ligi państwowej. Szczególnie udane dla piłkarzy rówieńskich było współzawodnictwo w 1933 r., w którym rywalizowali z Polonią Przemyśl i Strzelcem Siedlce. W inauguracyjnym meczu drużyna Hasmonei Równe zwyciężyła w wyjazdowym meczu Strzelca Siedlce 3 : 2<sup>31</sup>. W meczu rewanżowym w Równem piłkarze Hasmonei ponownie pokonali najlepszy zespół Lubelskiego OZPN – Strzelca Siedlce 2 : 0. Bramki zdobyli Sawicki i Feldman<sup>32</sup>. Gorsze wyniki piłkarze Hasmonei osiągnęli w dwumeczu z Polonią Przemyśl. Pierwszy mecz został rozegrany w dniu 13 sierpnia 1933 r. w Równem. Na łamach czasopisma „Raz, Dwa, Trzy” ukazała się relacja z meczu:

Pierwszy występ Polonii przemyskiej w Równem nie przyniósł jej spodziewanego sukcesu, gdyż miejscowi stawili zacięty opór, a nawet przez pewien czas prowadzili, co dowodzi znacznego podniesienia się poziomu piłkarstwa na Wołyniu. Grę rozpoczyna Hasmonea, która w 5 min ze strzału Sojfera uzyskuje prowadzenie. Polonia deprymuje się deszczem i nie może dać sobie rady ze śliskim terenem, niebawem jednak dochodzi do głosu i w 25 min Małodobry wyrównuje. Stan ten utrzymuje się do przerwy. Po przerwie Polonia przeważa i uzyskuje drugą bramkę, utrzymując nawet prowadzenie niemal do końca meczu, dopiero tuż przed zakończeniem Sawicki wyrównuje<sup>33</sup>.

Decydujący mecz odbył się 27 sierpnia 1933 r. w Przemyślu. Piłkarze Polonii pokonali zespół Hasmonei 3 : 0<sup>34</sup>. Zostali zwycięzcą rozgrywek w grupie wołyń-

<sup>29</sup> „Przegląd Sportowy” 1922, nr 51, s. 31.

<sup>30</sup> ŻKS Hasmonea Równe..., s. 16–17; S. Hrudniak, *Rok 1929. Skandaliczne wołyńskie mistrzostwa*, „Monitor Wołyński” 2017, nr 18, s. 13; tenże, *Rok 1932: rówieńska Hasmonea znowu mistrzem*, „Monitor Wołyński” 2017, nr 21, s. 13; tenże, *Rok 1933: ostatni sukces rówieńskiej Hasmonei*, „Monitor Wołyński” 2017, nr 22, s. 13.

<sup>31</sup> „Przegląd Sportowy” 1933, nr 59, s. 5.

<sup>32</sup> „Przegląd Sportowy” 1933, nr 61, s. 4.

<sup>33</sup> „Raz, Dwa, Trzy” 1933, nr 33, s. 4.

<sup>34</sup> „Raz, Dwa, Trzy” 1933, nr 35, s. 8; C. Грудняк, *Футбол у Волинському Воеводстві 1921–1939*, Видавництво Терен, Луцьк 2019, с. 150.

sko-lwowsko-lubelskiej. W drużynie Hasmonei Równe wystąpili: Makowicz, Aspis, Leier, Mueller, Koźlik, Suchar Winokur, Stendel, Sojfer, Sawicki, Licht, Samson. W latach 1936–1939 w rozgrywkach ligi okręgowej Wołyńskiego OZPN spośród klubów żydowskich brały udział zespoły: ŻKS Hasmonea Łuck i ŻKS Hasmonea Równe<sup>35</sup>.

W 1924 r. piłkarze Hasmonei Równe rozegrali towarzyskie mecze z zespołem Kresowianki Łuck, spośród których dwa spotkania przegrali (1 : 2; 0 : 3), a jedno zremisowali (1 : 1)<sup>36</sup>. Zawody zostały rozegrane w Równem. Z piłkarzy Hasmonei wyróżniał się Gimberg, grający na obronie.

Drużyna ŻKS Hasmonea Równe brała udział we współzawodnictwie piłki nożnej o Puchar Zarządu miasta Równe – w rozgrywkach w 1935 r. zostali zwycięzcami. W meczu finałowym pokonali zespół WKS Łuck 2 : 0<sup>37</sup>. Z inicjatywy Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (MKWFiPW) w Łucku, poczynając od 1931 r., organizowano zawody o Puchar Przechodni MKWFiPW oraz mistrzostwo Łucka w piłce nożnej<sup>38</sup>. W 1933 r. w tych zawodach rywalizowały 3 kluby klasy A Wołyńskiego OZPN: Hasmonea Łuck, Policyjny Klub Sportowy (PKS) Łuck i WKS Łuck. Rozgrywki te cieszyły się dużym zainteresowaniem publiczności, m.in. rozegrany w dniu 19 sierpnia 1933 r. mecz piłki nożnej pomiędzy PKS Łuck a Hasmoneą Łuck (3 : 1) oglądało blisko 1000 osób<sup>39</sup>.

Zawody piłki nożnej o mistrzostwo miasta i powiatu odbywały się w innych częściach województwa wołyńskiego. Z inicjatywy Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PKWFiPW) w Kostopolu odbył się w 1930 r. turniej piłkarski o mistrzostwo miasta Kostopol<sup>40</sup>. W zawodach wzięły udział 3 miejscowe drużyny: Polskie Towarzystwo Gimnastyczne (PTG) Czarni, ŻKS Trumpeldoria i Zaporozec. W pierwszym meczu (26 października 1930 r.) ŻKS Trumpeldoria pokonała drużynę Zaporozca (5 : 1). W dniu 1 listopada 1930 r. na stadionie WF i PW w Kostopolu odbył się mecz pomiędzy drużynami PTG Czarni i ŻKS Trumpeldoria<sup>41</sup>. Zwycięstwo odniosła drużyna Czarnych (5 : 2). PTG Czarni zostali mistrzami Kostopola. Nagrodę starosty kostopolskiego M. Galusińskiego (Puchar PKWFiPW) wręczono kpt. Na-

<sup>35</sup> С. Грудняк, *Футбол у Волинському...*, с. 210–250.

<sup>36</sup> „Życie Wołynia” 1924, nr 13, s. 11; 1924, nr 14, s. 14.

<sup>37</sup> „Wołyń” 1935, nr 25, s. 5.

<sup>38</sup> „Wołyń” 1933, nr 33, s. 9.

<sup>39</sup> „Wołyń” 1933, nr 35, s. 8. Jak relacjonuje redakcja „Wołynia”, „Podczas meczu [...] zaszedł bardzo przykry wypadek, który smutnie świadczy o braku kultury sportowej Kierownictwa [...] ŻKS Hasmonea Łuck. Podczas przerwy w [...] meczu członek Zarządu Hasmonei Łuck Donosik, który był tylko widzem, zszedł z trybuny na boisko i podbiegłszy do jednego z graczy Hasmonei uderzył go w twarz. [...] Zasługuje [czyn] na publiczne napiętnowanie [...], tego rodzaju wybryki nie przynoszą chwały Klubowi”.

<sup>40</sup> „Ziemia Wołyńska” 1930, nr 52, s. 6.

<sup>41</sup> „Ziemia Wołyńska” 1930, nr 48, s. 7.

dobnikowi (prezes drużyny PTG Czarni Kostopol). W następnym roku (1931 r.) organizatorzy zamierzali przeprowadzić rozgrywki dla wszystkich drużyn piłki nożnej w powiecie kostopolskim.

Piłkarze wywodzący się z klubów żydowskich brali udział w meczach piłkarskich pomiędzy reprezentacjami miast o Puchar Wołynia. Przykładem może być mecz, który miał zostać rozegrany 10 kwietnia 1939 r. na stadionie WFiPW w Kowlu, pomiędzy reprezentacjami Kowla i Łucka<sup>42</sup>. Reprezentacja Kowla była złożona z piłkarzy KS Strzelec oraz Hasmonei.

Piłkarze z klubów żydowskich reprezentowali Wołyń podczas rywalizacji o Puchar Prezydenta. W meczu I rundy, rozegranym na początku maja 1939 r. w Łucku, pomiędzy reprezentacjami Wołynia i Warszawy, wystąpił zawodnik Hasmonei Równe – Aspis<sup>43</sup>. Mecz zakończył się przegraną reprezentacji Wołynia (1 : 5).

Sukcesem sportowym piłkarzy Hasmonei Równe było zdobycie mistrzostwa Wołyńskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej w kategorii juniorów w 1937 r. Warto zwrócić uwagę, iż na zjeździe kierowników sekcji piłki nożnej Wołyńskiego OZPN – w dniu 25 lipca 1937 r. – ŻKS Hasmonia Równe powierzono zorganizowanie turnieju piłkarskiego juniorów na szczeblu wojewódzkim<sup>44</sup>. Jako jedyni przedstawiciele sportu żydowskiego uczestniczyli, w sierpniu 1937 r., w obozie sportowym w Kozienicach, w trakcie którego zostały rozegrane mistrzostwa Polski juniorów w piłce nożnej<sup>45</sup>. Uczestniczyło w nich 16 drużyn w Polsce (najlepsze drużyny z poszczególnych okręgów). W pierwszej rundzie piłkarze Hasmonei Równe zmierzyli się z zespołem Warty Poznań. Zwycięzcę meczu wyłoniły rzuty karne, w których lepsi okazali się piłkarze Warty (2 : 1). W regulaminowym czasie mecz zakończył się remisem (2 : 2). Drużyny, które przegrały w I rundzie rozgrywek, uczestniczyły w „Turnieju Pocieszenia”. Piłkarze ŻKS Hasmonia przegrali z WKS Unia Lublin (2 : 3). W podsumowaniu zakończonego obozu sportowego, jak czytamy na łamach „Przeglądu Sportowego”, „drużyny wschodnie, jak Unia, Hasmonia, WKS Grodno, Śmigły i Rewera imponowały na obozie wzorowym zachowaniem”<sup>46</sup>.

ŻKS Hasmonia Równe przeprowadził w 1936 r. mistrzostwa Wszechświatowego Związku Makkabi w Polsce w piłce nożnej z udziałem m.in. następujących drużyn: Makkabi Warszawa, Hasmonia Lwów, Hasmonia Łuck, Hasmonia Równe<sup>47</sup>. Zwycięstwo w zawodach odnieśli piłkarze Hasmonei Równe.

Piłkarze nożni z Wołynia występowali w reprezentacji Polski klubów żydowskich, przygotowującej się do światowej Makkabiady, która miała się odbyć

<sup>42</sup> „Wołyń” 1939, nr 15, s. 8.

<sup>43</sup> „Wołyń” 1939, nr 19, s. 5.

<sup>44</sup> „Wołyń” 1937, nr 33, s. 4.

<sup>45</sup> „Przegląd Sportowy” 1937, nr 69, s. 4; [https://pl.qaz.wiki/wiki/Football\\_Junior\\_Championships\\_of\\_Poland#First\\_Round\\_2](https://pl.qaz.wiki/wiki/Football_Junior_Championships_of_Poland#First_Round_2) [dostęp 11.01.2021].

<sup>46</sup> „Przegląd Sportowy” 1937, nr 70, s. 2.

<sup>47</sup> ŻKS Hasmonia Równe..., s. 7.

w Pradze w 1933 r.<sup>48</sup> Napastnik łuckiej Hasmonei – Solomon Pinus – zdobył 2 bramki w meczu kontrolnym rozegranym w Łodzi pomiędzy reprezentacją Polski Makkabi i drużyną Łódzkiego Klubu Sportowego. Oprócz S. Pinusa, w drużynie Polskiej Makkabi zagrał Samson (obrońca Hasmonei Równe). Inny piłkarz Hasmonei Równe, Sojfer, również miał być włączony w skład reprezentacji Polski Makkabi. Według S. Hrudniaka na Światowych Igrzyskach Makkabi w Pradze w 1933 r. drużynę Polski w piłce nożnej reprezentowali S. Pinus i Suchar Winokur (ŻKS Hasmonea Równe)<sup>49</sup>. W półfinale reprezentacja Polski pokonała Czechosłowację 3 : 0, w finale zaś Rumunię 2 : 1<sup>50</sup>. S. Pinus wystąpił w meczu z Czechosłowacją<sup>51</sup>.

Na Wołyniu, najprawdopodobniej w 1937 r., został powołany Wołyński Okręgowy Związek Piłki Ręcznej (Wołyński OZPR)<sup>52</sup>. W dniu 16 maja 1937 r. miały zostać rozegrane w Kowlu pierwsze zawody o mistrzostwo okręgu w piłce siatkowej. W zawodach miały wystąpić następujące drużyny: KS Strzelec Janowa Dolina, KS Strzelec Kowel, Straż Pożarna Szpanów oraz ŻKS Hasmonea Kowel.

ŻKS Hasmonea Równe prowadziła sekcję gier sportowych<sup>53</sup>. Sekcja gier sportowych w latach 1931–1932 należała do najlepszych w Równem – np. zajęła I miejsca w rywalizacji w koszykówce i piłce siatkowej w zawodach zorganizowanych przez MKWFIPW w Równem w 1932 r. Sekcje gier sportowych działały przy innych żydowskich klubach sportowych, m.in. przy ŻKS Hasmonea Krzemieniec i ŻKS Hasmonea Łuck. W turnieju piłki siatkowej, rozegranym w Krzemieńcu w lipcu 1937 r., rywalizowało 5 drużyn: Harcerze Lublin, Krzemieniecki Klub Sportowy, WKS Dederkały, KS Smyga i ŻKS Hasmonea Krzemieniec<sup>54</sup>. W czerwcu 1939 r. podczas zawodów sportowych, przeprowadzonych z okazji Święta WF i PW w Łucku, siatkarze Hasmonei przegrali z zespołem Łuckiego Towarzystwa Wioślarskiego<sup>55</sup>.

Spośród dyscyplin sportowych uprawianych przez ludność żydowską należy wymienić tenis. We wrześniu 1933 r. w Kowlu z okazji otwarcia kortu tenisowego odbył się mecz pokazowy, w którym tenisiści miejscowej Hasmonei – Armarnik i Awruch – pokonali parę deblową Gimnazjalnego Klubu Sportowego (Kowel) – Steckiego i Wilgata (5 : 7, 6 : 1, 6 : 3)<sup>56</sup>. Sekcję tenisa prowadził ŻKS Hasmonea Krzemieniec. W maju 1934 r. rozegrano mecz pomiędzy zespołami

<sup>48</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 160.

<sup>49</sup> S. Hrudniak, *Rok 1933. Ostatni sukces rówieńskiej Hasmonei*, „Monitor Wołyński” 2017, nr 22, s. 13.

<sup>50</sup> „Raz, Dwa, Trzy” 1933, nr 35, s. 8.

<sup>51</sup> A. Aleksandrowicz, *Triumfy Polaków na Makkabiadzie*, „Przegląd Sportowy” 1933, nr 69, s. 2.

<sup>52</sup> „Wołyń” 1937, nr 18, s. 5.

<sup>53</sup> *ŻKS Hasmonea Równe...*, s. 18–19.

<sup>54</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 160.

<sup>55</sup> „Wołyń” 1939, nr 25, s. 6.

<sup>56</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 161.

Krzemieńskiego Klubu Sportowego i ŻKS Hasmonea Krzemieniec. Zwyciężyła drużyna Krzemienieckiego Klubu Sportowego (4 : 1)<sup>57</sup>. Mecz odbył się na korcie w parku licealnym.

Na łamach czasopisma „Wołyń”, w numerze 6 z 1936 r., ukazała się informacja, iż w dniu „16 lutego 1936 r. odbędzie się w Łucku pierwszy na Wołyniu międzymiastowy mecz pingpongowy pomiędzy ŻKS Hasmonea Łuck a ŻKS Hasmonea Równe”<sup>58</sup>. Warto jednak podkreślić, że już w maju 1929 r. odbyły się w Równem szkolne zawody tenisa stołowego<sup>59</sup>.

Popularną dyscypliną sportową wśród społeczności żydowskiej był boks. Wołyński Okręgowy Związek Bokserski (Wołyński OZB) został utworzony w II połowie lat trzydziestych. Przed utworzeniem Wołyńskiego OZB kluby i towarzystwa sportowe, prowadzące sekcje bokserskie, wchodziły w skład Lubelskiego OZB. W 1937 r. członkiem zarządu Wołyńskiego OZB został P. Littauer<sup>60</sup>. Na mocy decyzji wojewody wołyńskiego, z dnia 30 czerwca 1938 r., wpisany został do rejestru stowarzyszeń i związków Urzędu Wojewódzkiego Wołyńskiego, pod nr. 219, Wołyński Okręgowy Związek Bokserski z siedzibą w Równem<sup>61</sup>.

Sekcje bokserskie istniały przy ŻKS Hasmonea Łuck oraz ŻKS Hasmonea Równe<sup>62</sup>. Pierwszym trenerem sekcji bokserskiej Hasmonei Równe był Bauman. W dniu 27 lutego 1932 r. odbyły się zawody bokserskie w Łucku, w Sali Kinoteatru Miejskiego<sup>63</sup>. W wadze muszej zwyciężył bokser Hasmonei Łuck – Gurfinkel. W rozegranym pod koniec 1933 r. meczu pomiędzy Wojskowym Klubem Sportowym (WKS) Równe a Hasmoneą Równe zwyciężyli bokserzy drużyny wojskowych (8 : 4)<sup>64</sup>. Dla zespołu Hasmonei punkty zdobyli Goldkranc i Brandszteter.

Bokserzy ŻKS Hasmonea Łuck i ŻKS Hasmonea Równe brali udział w rozgrywkach ligowych Wołyńskiego OZB. W 1937 r. drużynowym mistrzem Wołyńskiego OZB został zespół Strzelca Janowa Dolina<sup>65</sup>. Drużyna Hasmonei Równe zajęła w rozgrywkach IV miejsce, zaś Hasmonei Łuck VII pozycję. Oprócz współzawodnictwa ligowego bokserzy rywalizowali o indywidualne mistrzostwa Wołyńskiego OZB. Mistrzem Wołyńskiego OZB w zawodach rozegranych w 1938 r. w wadze średniej został Sapożnik (Hasmonea Równe), natomiast w 1939 r. w wadze koguciej – Łatnik (Hasmonea Równe)<sup>66</sup>. Kwalifikacją do mi-

<sup>57</sup> Tamże.

<sup>58</sup> „Wołyń” 1936, nr 6, s. 10.

<sup>59</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 161.

<sup>60</sup> Державний архів Волинської області, фонд 46, опис 9, справа 4359, с. 2; „Wołyń” 1937, nr 21, s. 4.

<sup>61</sup> Державний архів Волинської області, фонд 46, опис 9, справа 4359, с. 5.

<sup>62</sup> „Wołyń” 1933, nr 51, s. 6; 1939, nr 9, s. 8.

<sup>63</sup> „Ziemia Wołyńska” 1932, nr 10, s. 4.

<sup>64</sup> „Wołyń” 1933, nr 51, s. 6.

<sup>65</sup> „Raz, Dwa, Trzy” 1937, nr 46, s. 15.

<sup>66</sup> „Wołyń” 1938, nr 11, s. 8; E. Małolepszy, *Sport na kresach II Rzeczypospolitej w świetle czasopisma „Start. Wiadomości Sportowe” (1938–1939)*, „Studia Humanistyczne” 2011, nr 11, s. 91–101.

strzostw Polski w boksie (pod koniec lat trzydziestych XX w.) było rozegranie czterech turniejów międzyokręgowych, które miały wyłonić 32 finalistów mistrzostw Polski. Pod koniec marca 1939 r. odbył się w Równem turniej międzyokręgowy, w którym rywalizowali bokserzy Lubelskiego, Lwowskiego i Wołyńskiego OZB<sup>67</sup>. W wadze koguciej Łatnik przegrał z Góreckim (Lwowski OZB) i odpadł z turnieju.

Łatnik reprezentował barwy Wołynia w międzynarodowym meczu bokserkim z drużyną Finlandii<sup>68</sup>. Startując w wadze koguciej, przegrał z Huuskone-nem. Mecz odbył się w marcu 1939 r. Zakończył się zwycięstwem drużyny Finlandii (14 : 2). W lutym 1939 r. został rozegrany mecz bokserski pomiędzy kombinowaną drużyną ŻKS Hasmonea Równe i Wołyńskiego Klubu Sportowego (KS) Pogoń Równe a Kotwicą Pińsk<sup>69</sup>. Pięściarze Równego zwyciężyli 9 : 7. Zawody sportowe o charakterze międzymiastowym z udziałem kombinowanej drużyny ŻKS Hasmonea Łuck i Wołyńskiego KS Pogoń Równe odbywały się wcześniej. Na przełomie 1936 i 1937 r. pięściarze Równego rywalizowali z KS Rekord Lwów<sup>70</sup>. Spośród bokserów Hasmonei Równe w meczu wystąpili: w wadze muszej Berenbilt (przegrał z Rotensztajnem); w wadze koguciej Łatnik (pokonał Ajzena); w wadze lekkiej Goldkranc (pokonał Herbsta); w wadze średniej Sapożnik (zwyciężył Hechta).

Działaczem Wołyńskiego Okręgowego Związku Hokeja na Lodzie (Wołyński OZHL) był Jakub Mottowiłowkier<sup>71</sup>. Był on członkiem Sądu Koleżeńckiego (w ramach zarządu Wołyńskiego OZHL).

Sportowcy żydowscy osiągalili sukcesy w kolarstwie. W dniu 23 września 1928 r., z inicjatywy Wołyńskiego Towarzystwa Cyklistów i Motocyklistów (WTCiM), zorganizowano mistrzostwa Łucka na trasie o dystansie 50 km<sup>72</sup>. Zwycięstwo odniósł kolarz ŻKS Hasmonea Łuck – Samuel Gertner. W następnym roku (1929), w wyścigu „Bieg Wołynia” na trasie Łuck–Równe–Dubno–Łuck, II miejsce zajął Leon Awerbuch (ŻKS Hasmonea Łuck)<sup>73</sup>. Leon Awerbuch trasę liczącą 169 km pokonał w czasie 7 godz. 1 min. Zwyciężył kolarz Lwowskiego Klubu Sportowego (LKS) Pogoń Lwów, Franciszek Babiarz (uzyskał czas 6 godz. 42 min 20 s).

Najważniejszą imprezą kolarską na Wołyniu były mistrzostwa województwa wołyńskiego. W tychże mistrzostwach, przeprowadzonych w dniu 24 czerwca 1928 r., zwyciężył Samuel Gertner<sup>74</sup>. Zawody zostały zorganizowane w Łucku

---

<sup>67</sup> Tamże, s. 98.

<sup>68</sup> „Wołyń” 1939, nr 12, s. 6; E. Małolepszy, *Sport na kresach...*, s. 98.

<sup>69</sup> „Wołyń” 1939, nr 8, s. 6.

<sup>70</sup> „Wołyń” 1937, nr 1, s. 4.

<sup>71</sup> „Wołyń” 1933, nr 51, s. 6.

<sup>72</sup> „Ziemia Wołyńska” 1928, nr 18, s. 5.

<sup>73</sup> „Ziemia Wołyńska” 1929, nr 35, s. 7.

<sup>74</sup> „Ziemia Wołyńska” 1928, nr 5, s. 5; „Przegląd Sportowy” 1928, nr 30, s. 5.

na „trasie kowelskiej”. S. Gertner przejechał dystans 100 km w czasie 3 godz. 56 min 17 s. Kolejne mistrzostwa województwa wołyńskiego odbyły się (na tej samej trasie) 30 czerwca 1929 r. z udziałem 12 kolarzy<sup>75</sup>. Tytuł mistrza województwa wołyńskiego zdobył Leon Awerbuch (osiągnął czas 3 godz. 36 min 36 s). Ubiegłoroczny mistrz – S. Gertner uplasował się na IV miejscu (z czasem 3 godz. 53 min 35 s). Warto zaznaczyć, iż zwycięzca zawodów uzyskał o prawie 20 minut lepszy rezultat niż mistrz województwa z 1928 r. Rozegrano także zawody kolarskie pań na trasie 10 km<sup>76</sup>. Wicemistrzynią województwa wołyńskiego została Bejła Szulman (26 min 33 s), IV miejsce zajęła Hana Szulman (28 min 22 s). Pierwsze miejsce w mistrzostwach zajęła Maria Szpaczkówna (24 min 17 s). Mistrzostwa województwa wołyńskiego w kolarstwie w 1930 r. zdominowali kolarze WTCiM, którzy zajęli trzy pierwsze miejsca<sup>77</sup>. Zwyciężył Eugeniusz Rybak (z czasem 3 godz. 29 min 55 s) przed Gustawem Warnke i Michałem Djaczukiem. Najlepszy z kolarzy żydowskich – Leon Awerbuch zajął IV miejsce. Na VII pozycji uplasował się Samuel Guzman (Żydowskie Akademickie Stowarzyszenie Sportowe – ŻASS Warszawa, mieszkaniec miasta Równe), VIII i IX miejsce zajęli Benecjon Perel i I. Kaczka (obydwaj ŻKS Hasmonaea Równe). Sekcja kolarska ŻKS Hasmonaea Równe, oprócz sportowej, prowadziła działalność turystyczno-krajoznawczą.

Wołyński Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki (Wołyński OZLA) został założony w 1931 r.<sup>78</sup> W skład zarządu Wołyńskiego OZLA został powołany Izrael Dossik. W skład okręgu (według stanu na 1934 r.) wchodziła sekcja lekkoatletyczna ŻKS Hasmonaea Łuck. We wrześniu 1933 r. odbyły się zawody lekkoatletyczne kobiet pomiędzy Hasmonea a Strzelcem<sup>79</sup>. W konkursie pchnięcia kulą zwyciężyła lekkoatletka Hasmonei – Strużówna (6,72 m). Lekkoatleci Hasmonei Łuck brali udział w zawodach „Biegu Narodowego”, które przeprowadzano w Łucku, m.in. w dniu 3 maja 1937 r. oraz w dniu 2 maja 1939 r.<sup>80</sup> W zawodach rozegranych w 1937 r. zawodnik Hasmonei Łuck – Sruł Fryzjer zajął II miejsce w zawodach w kategorii juniorów.

Sekcję pływacką posiadał ŻKS Hasmonaea Krzemieniec. Jednym z najlepszych pływaków Hasmonei był Mudryk. W latach 1933–1935 zwyciężał w lokalnych zawodach organizowanych na pływalni na rzece Ikwie w Młynówce k. Krzemieńca<sup>81</sup>.

Ludność żydowska uprawiała szermierkę. Przedstawiciele organizacji Brit Trumpeldor uczęszczali na kurs szermierki do Okręgowego Ośrodka Wychowa-

<sup>75</sup> „Ziemia Wołyńska” 1929, nr 28, s. 7.

<sup>76</sup> Tamże.

<sup>77</sup> „Ziemia Wołyńska” 1930, nr 27, s. 6.

<sup>78</sup> *Rozwój lekkiej atletyki na Wołyniu*, „Wołyń” 1933, nr 20, s. 12.

<sup>79</sup> „Wołyń” 1933, nr 38, s. 8.

<sup>80</sup> „Wołyń” 1937, nr 19, s. 4; 1939, nr 19, s. 6.

<sup>81</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 165–166.

nia Fizycznego w Łucku<sup>82</sup>. Kurs, w którym uczestniczyło około 30 osób, był realizowany w grudniu 1935 r.

ŻKS Hasmonea Kowel prowadził sekcję strzelecką. Strzelcy Hasmonei brali udział w rozgrywkach o mistrzostwo klubowe Polskiego Związku Strzelectwa Sportowego (PZSS) przeprowadzonych w Okręgu Wołyńskim w 1934 r.<sup>83</sup> Zajęli XIV pozycję na 16 sklasyfikowanych drużyn. Zwyciężył zespół WKS 45. Pułku Strzelców Kresowych.

Wyróżniającym się w sporcie narciarskim w województwie wołyńskim był ŻKS Hasmonea Krzemieniec. Do momentu powołania Wołyńskiego Okręgowego Związku Narciarskiego (Wołyński OZN) w dniu 20 października 1934 r. wchodził w skład Lwowskiego OZN<sup>84</sup>. Udanie zaprezentowali się narciarze Hasmonei Krzemieniec podczas zawodów o mistrzostwo Wołyńskiego OZN rozegranych w Krzemieńcu w dniach 16–17 luty 1935 r.<sup>85</sup> W konkursie skoków narciarskich zwyciężył Berko Kuter, w kombinacji norweskiej zaś II miejsce zajął Gliklis. W programie zawodów znalazły się konkurencje, wśród których organizatorzy nie przyznawali tytułów mistrzowskich Wołyńskiego OZN. W biegu narciarskim na dystansie 12 km, dla stowarzyszonych w Wołyńskim OZN, I miejsce zajął Szaja Gindsberg, wyprzedzając Mojżesza Nudlera; w biegu na dystansie 12 km, w kategorii dla niestowarzyszonych, zwyciężył Mojsze Mejler<sup>86</sup>.

ŻKS Hasmonea Krzemieniec był w 1937 r. organizatorem Mistrzostw Polski Związku Makkabi w Polsce<sup>87</sup>. Zawody zostały zdominowane przez zawodników z Zakopanego. W poszczególnych konkurencjach czołowe miejsca zajęli: w biegu narciarskim na dystansie 18 km zwyciężył Warenhaupt I (Makkabi Zakopane), przed Freyem (ŻTGS Nowy Targ) i Schwarzbartem (Makkabi Zakopane); w biegu narciarskim na dystansie 8 km (w kategorii juniorów) I miejsce zajął M. Blau (Makkabi Zakopane), II miejsce – Friedlemer (ŻTGS Nowy Targ), III miejsce – Wajsztajn (Hasmonea Krzemieniec); w biegu narciarskim na dystansie 4 km (w kategorii młodzików) najlepszym zawodnikiem okazał się Tokar (Hasmonea Krzemieniec), przed Kleinbergiem (ŻTGS Nowy Targ) i Fingeritem (Hasmonea Krzemieniec). W konkursie skoków narciarskich zwyciężył Berko Kuter (Hasmonea Krzemieniec), II miejsce – M. Blau, a III – Lampel (Makkabi Zakopane)<sup>88</sup>. W klasyfikacji drużynowej narciarze ŻKS Hasmonea Krzemieniec zajęli II miejsce. Komisji sędziowskiej zawodów przewodniczył prezes Wołyńskiego OZN – Julian Kozłowski.

<sup>82</sup> „Wołyń” 1935, nr 50, s. 10.

<sup>83</sup> „Wołyń” 1935, nr 3, s. 5.

<sup>84</sup> A. Berger, *Po zakończeniu sezonu narciarskiego*, „Życie Krzemienieckie” 1934, nr 3, s. 85–86.

<sup>85</sup> „Życie Krzemienieckie” 1935, nr 2, s. 77–79.

<sup>86</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Sport in the county of Kremenets in the light of „Życie Krzemienieckie” magazine (1932–1939)*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2019, t. 2, nr 3, s. 53; <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2019.02.22>.

<sup>87</sup> „Wołyń” 1937, nr 10, s. 6.

<sup>88</sup> Tamże.

Dopełnieniem działalności sportowej w narciarstwie była turystyka narciarska. Komisja Narciarska Zjednoczenia Organizacji Społecznych (ZOS) w Krzemieńcu w sezonie zimowym 1933/1934 zaplanowała imprezy w zakresie turystyki narciarskiej. Organizatorem i współorganizatorem części imprez był ŻKS Hasmonea Krzemieniec – m.in.: w dniu 23 grudnia – wycieczki do Podlesic; 20–21 stycznia – wycieczka do Dworca i Bereżec; 11 marca – wycieczka do Wiśniowca<sup>89</sup>.

Na początku lipca 1930 r. został powołany w Równem oddział Warszawskiego Żydowskiego Związku Turystycznego<sup>90</sup>. W skład zarządu weszli: Berliner (przewodniczący), B. Kagan (kasjer – skarbnik), L. Kamerman (sekretarz). Celem towarzystwa było organizowanie wycieczek krajoznawczych po Polsce, a w szczególności po Wołyniu.

Społeczność żydowska pełniła działalność filantropijną. Ważnym wydarzeniem w działalności Wołyńskiej Szkoły Szybowcowej Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej na Sokolej Górze była inicjatywa Cechu Zrzeszenia Rzeźników Żydów w Równem. Z inicjatywy Zrzeszenia ofiarowano Szkole Szybowcowej w 1938 r. samolot szkolny RWD-8<sup>91</sup>.

## Zakończenie

Ludność żydowska stanowiła największą grupę narodowościową zamieszkującą miasta w województwie wołyńskim. Aktywnie uczestniczyła w działalności sportowej. Społeczność żydowska brała udział w kursach instruktorskich w zakresie kształcenia kadr na potrzeby sportu. Tworzyli struktury organizacyjne sportu na Wołyniu, m.in. w okręgowe związki sportowe. Do najsilniejszych ośrodków sportowych społeczności żydowskiej na Wołyniu należy zaliczyć: Równe, Łuck, Krzemieniec i Kowel. Popularnymi dziedzinami aktywności sportowej wśród ludności żydowskiej były: piłka nożna, boks, kolarstwo, lekkoatletyka oraz narciarstwo. Sportowcy żydowscy osiągnęli sukcesy sportowe na arenie regionalnej, ogólnopolskiej i międzynarodowej. Wśród nich należy wymienić: trzykrotne zdobycie – w sezonach 1929, 1932–1933 – przez piłkarzy Hasmonei Równe miana najlepszej drużyny w województwie wołyńskim; udział drużyny juniorów Hasmonei Równe w Mistrzostwach Polski w 1937 r.; udział piłkarzy z Wołynia w reprezentacji polskiej Makkabi, która zwyciężyła w Światowych Igrzyskach Makkabi w Pradze w 1933 r. Sukcesy na szczeblu regionalnym (wojewódzkim) odnosili przedstawiciele innych dyscyplin: boks, kolarstwa czy narciarstwa.

<sup>89</sup> „Życie Krzemienieckie” 1933, nr 11, s. 436.

<sup>90</sup> E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna...*, s. 216.

<sup>91</sup> Tamże, s. 180.

## Bibliografia

### A. Źródła

## I. Źródła archiwalne

Державний архів Волинської області [Dierzawnyj Archiw Wołynskoj oblasti].

## II. Źródła drukowane

*Związek Żydowskich Towarzystw Gimnastycznych i Sportowych w Polsce „Makkabi” Okręg Wołyński, Obóz Narciarski w Krzemieńcu, Sezon Zimowy 1934/1935, Druga Makkabiada – kwiecień 1935, Tel Awiw.*

ŻKS Hasmonea Równe. Wydawnictwo Jubileuszowe, Równe 1918–1939.

### III. Prasa

„Monitor Wołyński” 2017.

„Przegląd Sportowy” 1922, 1928–1930, 1933, 1937.

„Raz, Dwa, Trzy” 1933, 1937.

„Wołyń” 1933–1939.

„Ziemia Wołyńska” 1928–1930, 1932.

„Życie Krzemienieckie” 1933–1935.

„Życie Wołynia” 1924.

#### IV. Źródła internetowe

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo\\_wo%C5%82y%C5%84skie\\_\(II\\_Rzeczpospolita\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_wo%C5%82y%C5%84skie_(II_Rzeczpospolita)) [dostęp: 8.01.2021].

[https://pl.qaz.wiki/wiki/Football\\_Junior\\_Championships\\_of\\_Poland#First\\_Round\\_2](https://pl.qaz.wiki/wiki/Football_Junior_Championships_of_Poland#First_Round_2) [dostęp: 11.01.2021].

## B. Literatura

Czuchryta A., *Gospodarka województwa wołyńskiego 1921–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016.

Gradowski L. (red.), *Polska 1918–1988*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1989.

Małolepszy E., *Sport na kresach II Rzeczypospolitej w świetle czasopisma „Start. Wiadomości Sportowe”* (1938–1939), „*Studia Humanistyczne*” 2011, nr 11, s. 91–101.

Małolepszy E., Drozdek-Małolepsza T., *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim w latach 1921–1939*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2020.

Małolepszy E., Drozdek-Małolepsza T., *Sport in the county of Kremenets in the light of „Życie Krzemienieckie” magazine (1932–1939)*, „Sport i Turystyka.

- Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2019, t. 2, nr 3, s. 39–58; <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2019.02.22>.
- Małolepszy E., Drozdek-Małolepsza T., Bakota D., *Wychowanie fizyczne i sport w Łucku i w powiecie łuckim w latach 1921–1939. Zarys problematyki*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2017, t. 16, nr 2, s. 45–61; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2017.16.14>.
- Mały Rocznik Statystyczny 1939*, GUS, Warszawa 1939.
- „Rocznik Sportowy” 1934, Warszawa 1934.
- Грудняк С., *Футбол у Волинському Воеводстві 1921–1939*, Видавництво Терен, Луцьк 2019 [Hrudniak S., *Futbol u Wołyńskomy Wojewodstwi 1921–1939*, Wydawnictwo Teren, Łuck 2019].

---

### **Deklaracja braku konfliktu interesów**

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport żydowski na Wołyniu w latach 1921–1939*.

### **Finansowanie**

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport żydowski na Wołyniu w latach 1921–1939*.

### **Declaration of Conflicting Interests**

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Sport żydowski na Wołyniu w latach 1921–1939*.

### **Funding**

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Sport żydowski na Wołyniu w latach 1921–1939*.

---